

Elérhető szigetek(?)

A 3 sziget című installációs munkáról

Bevezetés

Munkám fő témája az ember vízhez való kapcsolata, és a víz, mint szimbólumrendszer használata az emberi érzésvilág és érzelmi dinamikák kifejezésére. A három részes installáció szerkezetét tekintve vakráamákból, plexi lapokból és szalagfüggönyökből egyfajta összeépítéssel, a különböző esztétikájú és korszellemet megjelenítő tárgyak egységbe rendezésével készült el.

Az installáció elemzése

A víz-közelben való létezés mindig is meghatározó eleme volt az életérzékelésemnek, az identitásom alakulásának. Ez a Dunakanyarban felnőve egy igen hangsúlyos karakterjegyeket viselő víztípus mellett történhetett, melynek földrajzi, vízrajzi jellemzői és kulturális, történeti jelentősége már önmagukban bőséges jelkép- és szimbólumtárként funkcionáltak korábbi munkáimban. Ehhez képest egészen új viszonyulásokat, a vízhez való teljesen átértékelt kapcsolódásokat tapasztaltam meg, mikor egy Nápolyban töltött félév során egy egészen más típusú vízközei környezetben voltam jelen. A tenger és a folyó megannyi dologban egy lapon emlegethető és elemezhető, érzelmi hatása és filozófiai jellege ugyanakkor sok esetben két teljesen külön világ. Míg az egyik az örök statikusság és a végtelen jelképe, a másik a folyamatos haladás maga. A folyam mellett töltött évek során az egyik leghangsúlyosabb érzeti tapasztalásom a víz célnaszerű összekötő képessége volt, az a tudat, hogy ha a vízben állok, az a jelenlét egy olyan mentális teret alkot, amelyben egy térben érezhetem magam olyanokkal is, akik ezer meg ezer kilométerrel arrébb állnak ugyanabban a vízben. A tenger mellett való létezés ugyanakkor mintegy léptékváltás-szerűen(?), más minőségű érzést keltett bennem. Tekintve, hogy a tengereknek világrészeket összekötő képességük van, mellettük állva egyfajta egész világon jelenlét érzése lesz az embernek. Mintha a föld és az emberiség egy-egy ponton, a vizek mellett találkozna. A két víztípusnak emellett hasonló benyomásokat teremtő képességei is vannak. Általános élményem a víz melletti településeken tartózkodások során - és ez a tenger mellett sem változott meg - az állandó hívogatás jelenléte. A víznek egy vízközei területen olyan nagy vonzó ereje van, hogy bárhol legyen az ember a városban, mindig van egy következő, egy végső célpont, ami a vízpart. A vízgyűjtő képesség az emberre is kifejti hatását.

Amikor nem látjuk, vagy közvetlenül nem érzékeljük a vizet, de tudjuk, hogy a közelben van, a jelenlétének érzetét akkor is kivívja magának. Ott van, amikor nincs is ott. Ez a jelenség számomra végtelenül érdekes gondolatforrás. Úgy gondolom, sok módon megfeleltethető az emberi kapcsolatokban jelenlévő dinamikákra, az egymásra gondolás mozzanatára.

A 3 sziget, mint cím egészen pontosan a Nápolyi-öbölben található három szigetre utal.¹ A sziget motívum alapvetően egy nagyon sokrétű, a víz szimbólumkörhöz tartozó elem, amelynek gondolatisága a munkáim során sok jelentésréteget kifejezésre juttat. Általában véve a sziget egy előszeretettel alkalmazott motívum, de nem csak művekben és alkotásokban, a való életben is gazdagon értelmezhető jelenség. A kettősség, mint a víz értelmezésénél, itt is jelen van. A sziget lehet az elveszett hajótöröttnék az életet jelentő megmenekülés, ugyanakkor a börtön is, amit életében már nem tud elhagyni. A szigetet tekinthetjük biztonságot adó, a külső behatásoktól, a víz általi elkerítettségéből adódó védelmező térként, mint például a *The Banshees of Inisherin*² című filmben, ahol a szigeten zajló események háttérzöngéjét a szárazföldön zajló polgárháború zaja adja. (Természetesen a fent említett filmben a helyszínt adó sziget nem annyira a biztonság szimbóluma, mint az izoláltság és a bezárulási lehetőségeké, a veszélytől való védelem mégis egy lehetséges olvasata a térnek.) Ugyanakkor a sziget lehet az a tér is, ami megvédi a külső világot a veszélytől, azáltal, hogy fogva tartja a veszélyt jelentő elemeket, mint például a börtönszigetként funkcionáló Alcatraz, vagy a Velencénél található Poveglia szigete, ahol a pestisjárvánnyal fertőzött embereket zárták össze, hogy így izolálják őket az egészséges emberek közül.³ Ezek a példák, a két megközelítés olyan eseteket mutat be, ahol a sziget már egy elért, meghódított és hasznosított terület. A munkám esetén ugyanakkor a sziget egy másik megközelítésből van jelen, mégpedig az elérhetetlen vágykép szimbólumaként. Természetesen, a kiindulási pontot adó három sziget (Ischia, Procida és Capri), meg nem hódított, elérhetetlen területek, amelyek mára turistacélpont mivoltuknak köszönhetően évi több ezer látogatót fogadnak. A szigetek történelmük során megannyi kultúrát láttak, több népcsoport és birodalom meghódítandó, megszerzendő vágyát jelentették. Nápolyi tartózkodásom során jelenlétüknek mégis volt olyan benyomása, amely az előbb említett érzetet erősítette bennem. A közelségük, az, hogy minden nap láthattam őket, a valóságuk és jelenlétük bizonyosságát erősítette. A víztömeg, ami elválasztott tőlük, mégis az elérhetetlen, vagy elérésüket csak a távoli jövőben megvalósítható vágyképpé tette őket. Erre

¹ Monos János: *Capri, Ischia, Salerno, Sorrentói-félsziget, Amalfi partvonal* - Dekameron Útikönyvek dekameron könyvkiadó kft. | 2007.

² *The Banshees of Inisherin*, 2022 (dir.: Martin McDonagh).

³ Solymos Tamás: *A víz lélektana*, mind publishing hungary, antal corp | 2024.

az érzetre szándékom szerint egy másik elem is ráerősít a munkán: A műanyag csíkokból álló szalagfüggöny, ami az ajtók ideiglenes, részleges lezárására szolgált, a vakramákra erősítve a kék-fehér színeikkel nem csak a tenger hullámlásának művi imitálására és a természetes/ mesterséges víz kapcsolatának megjelenítésére szolgálnak, hanem az ajtó szimbólum egy árnyalt ábrázolására is. Amennyiben az ajtó a jövő, a kinyíló lehetőségek jelképe, az ezt részlegesen eltakaró, nem áthatolhatóanul, de valamennyire elzáró függöny, az elérhető, de előre nem látható, az odaérkezésig meg nem ismerhető jövő. Hasonlóan a még el nem ért, vágyképként élénk torzysuló szigethez. A munka üres, vagy teljesen ki nem töltött, valamennyire transzparens keret jellege is ezt a határjelenséget hivatott bemutatni; az átlátható, de el nem érhető, vagy át nem látható, de egyszer majd elérhető dualitását. Egymásnak ellentmondó, mégis egymás mellett létező végletek, mint a víz védelmező és pusztító képessége, vagy a sziget szabadságot adó és bebörtönző kettőssége.

A szalagfüggönyök jelenlétének a víz és jövőkép szimbólumrendszerben betöltött szerepén túl egy másik jelentősége is van. Korábbi munkáimban is megjelent már, eddigi rövid alkotói tevékenységemen végig vezethető a tárgyszimbolikával való foglalkozás, amelyen belül az engem elsődlegesen foglalkoztató kérdés, hogy mi történik, ha egy alapvetően praktikumi szerepet betöltő használati tárgyat kiemelünk az eredeti korszak-béli környezetéből és kontextusából, és egy teljesen más kontextusban használjuk azt. Egy-egy tárgy önmagában is jelképezi és magában hordozza annak a korszaknak az érzetét és hangulatát, amiben eredetileg jelen volt, és ezt az érzet-hordozó képességet, úgy hiszem, megtartja akkor is, ha kikerül az eredeti környezetéből. A szalagfüggöny jelen munka esetében, ami eredetileg nagyjából a 70'-es, 80'-as években volt a családi házak konyháinak állandó berendezési tárgya, egyfajta időkapcsolaként hordozza magában a korszak asszociációit. Jelen esetben az említett konkrét évtizedek nem képezik szerves részét a munka gondolatvilágának, inkább az időkapzsula jelenség az, ami hozzátesz az értelmezési síkokhoz, hiszen az alapgondolatvilág, a vízhez való kapcsolódás egy kifejezetten időtlen, múltat jelent és jövőt összekötő témavilág, ami az emberiség kezdetétől, az élet első megjelenési formáitól számítva jelen van, és jelen is lesz.

A tárgyszimbolika mellett kifejezetten érdekel az ember épített környezetének jelentés rétegeivel való foglalkozás is. A munka egyik leghangsúlyosabb, egyetlen rajzi elemként jelen lévő összetevője, mondhatni középpontja a szökőkút, szökőkutak, ami ilyen épített környezeti tényező. Ezen elem az, amely a két fő értelmezési vonulatot, a vízi szimbólumrendszert és a tárgyszimbolikát összeköti, amiben a megfigyeltések egyesülnek. Jelenléte megfeleltethető a természetes vízzel szembeállított mesterséges vízzel is. Eredeti funkcióját tekintve praktikumi

feladata volt a lakosság ivóvízellátásában, ebből később alakult ki esztétikai, díszítő építészeti szerepe. Az ember szökőkút-jelenséghez kötött hiedelemvilága elsősorban a kívánságok, vágyak beteljesedéséhez kapcsolódik. A szökőkútba dobott pénz által megvalósuló kívánságokba vetett hit kapcsolódik történelmi korok hitvilágához, amikor a tiszta ivóvíz még nagyobb erőbefektetések árán volt megszerezhető, mint ma. Ekkor a szökőkutakat, kutakat és forrásokat az istenek ajándékának hitték, és egyfajta szentélyként tekintettek rájuk.

A szökőkutakkal kapcsolatos elsődleges asszociációkon és jelentéstartamokon túl a munkákon szereplő szökőkutak valamelyest más megfontolással váltak a sorozat vezető szimbólumává. A szökőkút, úgy gondolom, az ember vágyát testesíti meg, hogy a képlékeny, folyékony halmazállapotú víz alakját befolyásolja, formálja. Ez, talán kijelenthetjük, hogy lehetetlen vállalkozás, egy ponton túl a fizika törvényeiből kiindulva nem lehet jutni. Az erre irányuló kísérletekben én az emberi ambíció és törekvés nagyságát látom megcsillanni. A gondolkodás az emberi faj legnagyobb élvezetei közé tartozik, ahogy Brecht mondja.⁴ Egy ambíció, ami messzire juttatta a civilizációt, ugyanakkor ami a belátás nélkül, hogy a természeti erők és jelenségek bizonyos értelemben mindig nagyobbak lesznek nálunk, pusztulásba is sodorhatja. Ennek az ambíciónak és belátásnak az egyensúlya szükségeltetik ahhoz, hogy az ember a vízzel előremutató kapcsolatot tudjon kialakítani. Emellett viszont ez az ambíció a személyes életünkben is szükségeltetik ahhoz, hogy a vágyott szigetre elérjünk, és átlépjünk a félig-meddig elfedett, de nem áthatolhatatlan ajtón.

Az installáció technikai részletei

Mint azt a bevezetőben már körülírtam, az installáció különböző tárgyi elemek összehangolásával készült. A munkák alapját a 3db 60cm x 80cm méretű vakráma alkotja, amelyekre a szalagfüggönydarabokat, valamint a szökőkút rajzokat tartalmazó plexi lapokat erősítettem. A keretek szerepe a már korábban tárgyalt gondolati háttéren túl a munkák határainak kijelölése a síkszerűség és térbeliség közötti úton. A munkák harmadik dimenziójának kiterjedése nem nagy, így nem lép el messzire a táblakép jellegtől, mondhatni majdnem a síkban marad, a tárgyak összeépített jellege azonban mégis az installáció területére irányítja, mint műfaj. Ez a két végpont, két dimenzió közötti jelleg a gondolati háttér egyes aspektusait támasztja alá. A szökőkutak ábrázolása esetében a grafit és színesceruza rajzot választottam, szándékom szerint ez a finom, vonalas technika ellensúlyozza a függönydarabok nagy formáit és hangsúlyos, jelentős színeit.

⁴Bertolt Brecht: Galilei élete, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1958

Az installáció háttéréül szolgáló gondolatok

A vízzel való kapcsolódás az ember élettani szükséglete, az emberi fejlődés történetében általában a közösségek különböző vizek közelében alakultak ki. Hogy mennyire elválaszthatatlan része az emberi gondolkodásnak a vízzel való kötelék, azt az is mutatja, hogy a nyelvhasználatunkban számtalan kifejezés, hétköznapi szituáció megfogalmazása kapcsolódik a vízhez, tág szókészletünk van, ami a viszonyulásokat a víz valamilyen jellemzőjével érzékelteti. Az emberi pszichének számos aspektusát ki tudjuk fejezni a vízi világ különböző aspektusaival.

Sigmund Freud kutatásai a tudattalanról szerte ágazóak és sokrétűek, de egyes pontokon a tudatalatti és a tudatos gondolkodás kapcsolatát egy jéghegyhez hasonlította, ahol a vízvonal jelenti a választóvonalat.⁵ Ez az analógia azóta a közös gondolkodás előszeretettel használt képe, ami sok helyzetre megfeleltethető.

A munkámhoz kapcsolódó háttérmunkában fontos forrás volt Solymos Tamás kutatása, melyben a víz jelentőségét először mitológiai történeteken, művészeti és irodalmi alkotásokon keresztül elemezte, majd a kutatást folytatva a vízhez különböző kapcsolódással rendelkező embercsoportokat vont be, akikkel rajzi eljárású pszichológiai teszten keresztül elemezte az ember és a víz kapcsolatát és a vizet, mint az emberi lélektan kifejező eszköze. Emellett a munka háttéréül szolgáló gondolkodás inspirációs elemei voltak még Pilinszky János fotográfiái, Dunajcsik Mátyás Víziváros című könyve, és a már korábban említett *The Banshees of Inisherin* című film is.

⁵ Solymos Tamás: A víz lélektana, mind publishing hungary, antal corp | 2024